

KOP-
SOLĪ

8. lpp.

“Gribu iemācīties gatavot
katrai valstij un kultūrai
raksturīgus ēdienus!”

Rihards Puksis,
pavārs

NOVEMBRIS 2020 | #11 (1122) | WWW.LNS.LV

3. lpp.

KĀ SEJAS AIZSARGMASKAS IETEKMĒ
NEDZIRDĪGOS UN VĀJDZIRDĪGOS

Latvijā no 14. oktobra Covid-19 pandēmijas dēļ iedzīvotājiem (izņemot bērnus līdz 13 gadu vecumam) noteikta obligāta sejas masku lietošana sabiedriskās vietās. Saziņa un masku nēsāšana koronavīrusa pandēmijas laikā ir problēma mums, vājdzirdīgajiem un nedzirdīgajiem.

7. lpp.

UZTICĪBA NEDZIRDĪGO TEĀTRIM

Daudzus pārsteidza kultūras centra *Rītausma* režisores Dzintras Kukšas aiziešana pensijā. Bija tik pierasti un pašsaprotami katrā pasākumā viņu redzēt, ka šķita – viņa ir viena no nedzirdīgo teātra ikonām. *Rītausmā* pavadīts gandrīz viss darba mūžs. Tik daudz kas pieredzēts, pārdzīvots, tik daudzas izrādes iestudētas! Par to arī šī intervija.

Kad un kā jūs ienācāt Nedzirdīgo savienībā un Rītausmā?

1974. gadā beidzu Rīgas Kultūras un izglītības darbinieku tehnikumu (šobrīd Latvijas Kultūras koledža). Jau studiju laikā mani uzrunāja direktore, sakot, ka LNS k/c *Rītausma* drāmas ansamblis meklē režisoru. Kāpēc viņa šo darba iespēju piedāvāja tieši man? Tā man joprojām ir neatminama mīkla...

Devos uz k/c *Rītausma* un iepazinot ar režisori Elvīru Elksni. Viņa meklēja režisoru, kurš būtu piemērots un varētu turpināt iesākto darbu. E. Elksne mani uzņēma ļoti sirsnīgi, mēs ļoti sapratāmies. Netiku ne mācīta, ne pamācīta. Man

tika dota liela brīvība un uzticība, varēju iestudēt, ko vēlos un kā vēlos.

Sāku strādāt par Aģitkolektīva vadītāju. Mans uzdevums bija veidot priekšnesumus, viencēlienus, teatralizētas ainiņas, lai papildinātu mutvārdu žurnālus izbraukumos uz LNS reģionālajām biedrībām. Strādāju līdz 1977. gadam. Būtu strādājusi arī ilgāk, bet kāda pārpratuma dēļ vajadzēja aiziet.

1985. gadā mani aicināja atgriezties. Strādāju par vecāko metodiķi. 1986./87. gada sezonā pārņēmu režisores Elvīras Elksnes darbu. Pirmais manis režisētais iestudējums bija Dž. Rodari *Sīpoliņa piedzīvojumi* – ļoti krāsaina, spilgta kostīmu izrāde bērniem un pieaugušajiem. Elvīra mani pārsteidza, izrādes personāžiem izgatavojot pasakaini skaistas cepures.

Toreiz sapratu, ka teātra repertuārā nekad nav bijušas izrādes bērniem. Šo nepilnību turpmāko gadu laikā centos labot. Bērnu izrādes vienmēr bija ļoti apmeklētas.

Turpinājums 7. lpp.

KOPSOLĪ LASIET

2. OFICIĀLĀS VĒSTIS

- LNS valdes un domes sēžu apskats
- LNS Rīgas RB valdes sēžu apskats

3., 10., 11. COVID-19

- Kā sejas aizsargmaskas ietekmē nedzirdīgus un vājdzirdīgus cilvēkus
- POLITICO intervē EUD izpilddirektoru Marku Vītliju
- Nedzirdīgi cilvēki Covid-19 ierobežojumu laikā: kā var palīdzēt pedagogi?
- Kā nedzirdīgam cilvēkam sazināties ar epidemiologu

4.– 6. BIEDRĪBU ZIŅAS

- Aktivitātes reģionos
- Rīgas biedrības aktivitātes

7. NEDZIRDĪGO KULTŪRA

Uzticība nedzirdīgo teātrim. Intervija ar bijušo Nedzirdīgo teātra režisori Dzintru Kukšu

8. – 9. NUMURA INTERVIJA

- Vēlos būt šefpavārs! Intervija ar nedzirdīgo pavāru Rihardu Puksi

12. – 14. ZĪMJU VALODA

- Nepieciešams lietot pareizu zīmju valodu – intervija ar Līgu Baueri
- Tulkošanas pieredze attālinātā pasākumā
- Ievēlētā ASV prezidenta Baidena zīmi meklējot

15. IESKATS VĒSTURĒ

- Novembris LNS vēstures lappusēs

16. DAŽĀDI

- Jubilāri
- Līdzjūtība
- Skatāmo pasākumu afiša

13. lpp.

TULKOŠANAS PIEREDZE ATTĀLINĀTĀ
PASĀKUMĀ

—Zigmārs Ungurs

LNS VALDES UN DOMES SĒŽU APSKATS

Valdes sēde Nr. 5 notika 2. jūlijā. Pirmkārt tika apspriests SIA LNS DANE vadītājas Ritas Oniani iesniegums. Valde nolēma atļaut Latvijas Nedzirdīgo savienības SIA LNS DANE valdei piešķirt piecu darba dienu papildatvālinājumu valdes loceklei Ritai Oniani, bet neizmaksāt pabalstu, dodoties ikgadējā apmaksātajā atvaļinājumā.

Tika lemts arī par LNS grāmatas *Laika zīmes* – Latvijas Nedzirdīgo savienībai – 100 pārdošanas cenu. LNS biedriem grāmata tiks pārdota par 10 EUR. Pārējie grāmatu varēs iegādāties par 12 EUR.

Valdes sēde Nr. 6 notika 17. septembrī un tajā izskatīja finansiālus jautājumus.

Valde nolēma pieņemt zināšanai LNS SIA LNS DANE un SIA LNS nekustamie īpašumi iesniegtos pārskatus par budžeta izpildi 2020. gada 1. pusgadā.

Sīkāk tika apspriesti arī pārējo LNS kapitālsabiedrību pārskati.

Valde uzklaušija SIA LNS Surdotehnikās palīdzības centrs vadītājas Ineses Immures skaidrojumu, par Covid-19 krīzes ietekmi uz budžetu. Krīzes dēļ iestājās dīkstāve un tika izsniegts mazāk palīgīdzekļu kā plānots, līdz ar to ieņēmumi samazinājās. Bija neparedzēti izdevumi aizsarglīdzekļu iegādei. Valde lēma iesniegto pārskatu par budžeta izpildi 2020. gada 1. pusgadā pieņemt zināšanai.

Valde izskatīja arī SIA LNS Surdo-

tehniskās palīdzības centrs 2020. gada budžeta grozījumus, kuros iekļauti izdevumi invalīdu tualetes un garāžas vārtu izbūvei, interneta vadu pārvilksanai Daugavpilī, starpsienas izbūvei Liepājā un remontdarbu projektu izstrādei. Valde nolēma saskaņot izmaiņas.

Arī SIA LNS Rehabilitācijas centrs iesniegto pārskatu par budžeta izpildi 2020. gada 1. pusgadā valde pieņēma zināšanai.

Rehabilitācijas centrs aktualizēja budžetu, jo Covid-19 epidemioloģisko ierobežojumu dēļ bija nepieciešams iegādāties aizsarglīdzekļus. Centra ilgās pastāvēšanas laikā ir nolietojusies datortehnika un ir nepieciešami līdzekļi tās atjaunošanai un uzturēšanai.

Valde nolēma saskaņot SIA LNS Rehabilitācijas centrs 2020. gada aktualizēto budžeta projektu.

26. augustā Domes sēdē Nr. 2, domnieki izskatīja apjomīgo valdes ziņojumu par LNS 19. kongresā apstiprinātās LNS darbības programmas 2017.- 2021. gadam izpildes gaitu.

LNS prezidente Sandra Gerenovska ziņoja par interešu aizstāvību un pieejamību, sociālajiem pakalpojumiem, saimniecisko darbību un finansējuma piesaisti.

LNS viceprezidente Brigita Lazda ziņoja par kultūru, cilvēkresursiem un organizācijas kapacitātes stiprināšanu, bet viceprezidente Inese Immure – par

zīmju valodu, izglītību un nedzirdīgo personu tiesību uz informācijas pieejamību.

Domnieki papildināja ziņojumus ar dažādiem ierosinājumiem un nolēma informāciju pieņemt zināšanai.

Tika apspriests jautājums par LNS laikraksta *Kopsolī* finansēšanu un līguma slēgšanas nepieciešamību ar VAS *Latvijas Pasts*. Šogad *Kopsolī* finansē Labklājības ministrija, bet nav zināms, vai šī sadarbība turpināsies arī 2021. gadā. Tāpēc jāplāno, ka *Kopsolī* izdošanai 2021. gadā LNS budžetā būs nepieciešams paredzēt finansējumu 22 000 EUR apmērā.

Domnieku vairākuma lēmums: paredzēt LNS 2021. gada budžetā 22 000 EUR laikraksta *Kopsolī* izdošanai 2021. gadā un noslēgt līgumu ar VAS *Latvijas Pasts* par laikraksta *Kopsolī* izplatīšanu 2021. gadā. ●

—Ivars Kalniņš

RĪGAS RB VALDES SĒŽU APSKATS

2020. gadā līdz šim notikušas četras Rīgas biedrības valdes sēdes. Bija izskatāmi dažādi jautājumi, bet atspoguļoju būtiskākos.

Visās sēdēs primārais jautājums vienmēr ir biedru lietas. 10 mēnešu laikā uzņemti 11 jauni biedri, trīs no tiem atkārtoti. Divi biedri pāriet mūsu biedrībā no Kuldīgas un Valmieras biedrībām, bet divi – pārgājuši uz Smiltenes un Daugavpils biedrībām. Savukārt pieci pēc pašu lūguma tika atbrīvoti no LNS biedru uzskaites. Šajā laika periodā 12 biedri aizgājuši mūžībā.

Valde regulāri apsprieda aktivitāšu un pasākumu organizēšanu. Jāatzīst, ka sakarā ar epidemioloģiskajiem ierobežojumiem daudzi plāni vairākkārt tika atcelti.

2021. gadā plānotas Rīgas biedrības

grupu pārvēlēšanas kopsapulces. Daudzi biedri un grupu biroji atkārtoti izteikuši lūgumu pārskatīt nolikumu "Par LNS reģionālo biedrību biedru grupām", jo minētā nolikuma 5. punkta redakcija aprūtinā grupu kopsapulču sasaukšanu biedru kvoruma trūkuma dēļ, bet atkārtotajās kopsapulcēs parasti piedalās salīdzinoši mazāks biedru skaits. Tādēļ Rīgas RBB valde lūdz LNS valdi pārskatīt šo nolikumu.

Valde lēma atjaunot Pensionāru padomi, atbildību uzticot valdes locekļiem Tamārai Saveikai. Šī padome pārstāvēs un aizstāvēs Rīgas biedrības biedrus – pensionārus. Padomes locekļi drīkst izteikt priekšlikumus, palīdzēt organizēt pasākumus, sniegt informāciju utt. Viņu atbalsts atvieglos Rīgas biedrības valdes darbu. Tomēr Covid-19 situācijas dēļ

dažus no plāniem īstenot neizdevās.

Valde apstiprināja Ogres grupas izveidi kā 15. Rīgas biedrības grupu pēc Ogres pilsētas un novada dzīvojošo biedru izteiktās vēlēšanās. Šīs grupas vadītāja posteni lēma uzticēt Ievai Rusulei.

Pļaviņu grupas vadītājs Raitis Rūrāns iesniedza valdei iesniegumu, kurā atsakās no grupas vadītāja amata. Valde lēma šo vietu uzticēt Jeļenai Bogatirjovai.

Pēdējā valdes sēdē tika spriests par grupu pārvēlēšanas kopsapulcēm un Rīgas biedrības konferenci 2021. gadā. Nolemts, ka nākamā Rīgas biedrības konference notiks 22. maijā. Tika sadalīts konferences delegātu skaits visām 15 grupām. Uz Rīgas biedrības konferenci tiks izvirzīti 36 delegāti. ●

—Inese Immure

KĀ SEJAS AIZSARGMASKAS IETEKMĒ NEDZIRDĪGUS UN VĀJDZIRDĪGUS CILVĒKUS

Liela daļa no mums saziņā ar dzirdīgiem cilvēkiem izmanto lasīšanu no runātāja lūpām, daļa izmanto dzirdes aparātu. Ievērojot valstī noteikto prasību lietot masku gandrīz vai visās sabiedriskās vietās, mums var rasties grūtības efektīvā saziņā un dzirdes aparātu lietošanā.

MASKAS LIETOŠANA AR DZIRDĒS APARĀTU

Aiz auss nēsājam ne tikai dzirdes aparātus, bet arī masku. Tas nozīmē, ka tiem, kas ikdienā nēsā dzirdes aparātu, jāsašaras ar papildu neērtībām, kuras rada maskas nēsāšana. Uzliekot vai noņemot masku dzirdes aparāta lietotājiem, arī man, tas vienmēr ir jādara uzmanīgi. Vienmēr jāpārbauda, vai maskas aukliņa vai gumija ir kārtīgi aizlikta aiz dzirdes aparāta. Tāpat noņemot masku, jāpārbauda, vai dzirdes aparāts ir palicis ausī. Internetā var atrast ieteikumu pagaidīt un masku noņemt mājās, lai izvairītos no gadījuma, kad dzirdes aparāts nokrīt kādā sabiedriskā vietā

KĀ MASKAS IETEKMĒ SAZINĀŠANOS

Sejas maska var būt šķērslis saziņā, kur tiek izmantota balss. Tā kā maska klāj muti un lielu sejas daļu, tā atņem mums iespēju novērot lūpu kustības un sejas izteiksmi. Maskas patiesībā ir kā papildu barjera komunikācijā ar dzirdīgo sabiedrību.

Apmeklējot kādu iestādi, piemēram, poliklīniku, banku, saziņa ar ārstu, speciālistu vai darbinieku var būt sarežģīta ikvienam, bet īpaši jau mums, kuriem ir dzirdes zudums. Lai uztvertu informāciju, bieži ir situācijas, kad lūdzam viņus

noņemt masku, lai arī tas nav pareizi, jo masku nedrīkst novilkēt ar netīrām rokām, savukārt vienreizlietojamo masku atpakaļ vairs likt nedrīkst. Mēs jau saprotam, ka maskas ir vajadzīgas, tad cenšamies ievērot vismaz 2 metrus distanci no runātāja. Divu metru distance arī apgrūtina iespēju saprasties. Tāpat lūdzam arī tulkus, kas atnākuši līdzi, noņemt masku, lai labāk saprastu teikto.

MASU MEDIJI INTERESĒJAS, KĀ JŪTAMIES

21. oktobrī LNS viceprezidente I. Immure sniedza viedokli Latvijas Radio, norādot, ka maskas norobežo nedzirdīgos un vājdzirdīgos cilvēkus no dzirdīgo sabiedrības, un, ka komunikācijā ar dzirdīgiem cilvēkiem ir svarīgi redzēt runātāja lūpas, sejas mīmiku. Tāpat tika minēts, ka LNS ir informējusi Veselības ministriju par šo problēmu. Savukārt Veselības ministrijas pārstāve Anna Strapcāne Latvijas Radio stāstīja, ka valdības noteikumu grozījumu anotācijā (grozījumi Ministru kabineta noteikumos Nr. 360 "Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai", kas stājās spēkā 21. oktobrī - red. piezīme) norādīts, ka cilvēki, kuri nevar lietot sejas maskas, drīkst izmantot sejas vairogu. Tas attiecoties arī uz nedzirdīgiem cilvēkiem.

Savukārt 4. novembrī Latvijas Nedzirdīgo savienības Rehabilitācijas centrā viesojās LTV raidījuma *4. studija* veidotāji, lai noskaidrotu, kā jūtas nedzirdīgais, ja pretī stāvošais runātājs ir sejas maskā. Ar situāciju iepazīstināja LNS prezidente S. Gerenovska un viceprezidente B. Lazda, aicinot dzirdīgo sabied-

rību būt saprotošiem - sabiedrībā ir daudz cilvēku ar dzirdes traucējumiem, kuriem šobrīd, kad visi valkājam maskas, neredzot, piemēram, pārdevēju, ārstu vai iestāžu darbinieku lūpas un sejas mīmiku, ir sarežģīti uztvert informāciju.

NEDZIRDĪGIE VAR LIETOT SEJAS VAIROGU

Veselības ministrijas mājaslapā sadaļā par Covid-19 skaidrojumā par sejas maskām (www.vm.gov.lv/lv/covid19/jautajumiatbildes_par_sejas_maskam/) teikts: ja cilvēks nevar lietot medicīnisko vai nemedicīnisko sejas masku, ir iespēja izmantot arī sejas vairogu. To var izmantot arī personas ar dzirdes un runas traucējumiem.

Tomēr, ja mēs, nedzirdīgie un vājdzirdīgie, lietosim sejas vairogu, kas ir caurspīdīgs, tas neatrisina problēmu. Mums tāpat būs apgrūtināti uztvert informāciju, ko pauž dzirdīgie cilvēki maskās.

VAI PAR SEJAS MASKAS NEVALKĀŠANU VAR SODĪT?

Par mutes un deguna aizsega nelietošanu cilvēkam no 20. novembra var piemērot brīdinājumu vai naudas sodu no 10 līdz 50 eiro. To varēs darīt Valsts vai pašvaldības policija. ●

POLITICO INTERVĒ EUD IZPILDDIREKTORU MARKU VĪTLIJU

25. septembrī Eiropas Nedzirdīgo savienības (EUD) izpilddirektors Marks Vītlijs sniedza interviju ietekmīgajam ASV laikrakstam POLITICO par Covid-19 pandēmijas ietekmi uz nedzirdīgo tiesībām Eiropā, ziņo EUD mājaslapa.

Covid-19 pandēmija un valdību reakcija uz to ir radījusi nedzirdīgo personu tiesību pārkāpuma situācijas: nepieejama informācija, piekļuves trūkums saziņai slimnīcās un turpmāka izolācija, kas rada bažas.

Intervijā Marks atzina, ka pandē-

mija Covid-19 ir bijusi iespēja palielināt izpratni par pieejamību un valstu zīmju valodām ES. Tomēr viņš uzsvēra, ka ir radušies jauni šķēršļi piekļuvei svarīgākajām precēm un pakalpojumiem.

Kā piemēru Marks minēja, ka ir radušies jauni šķēršļi saziņā ar veselības aprūpes iestāžu speciālistiem, jo daudzi zīmju valodas tulki Covid-19 ierobežošanas pasākumu dēļ nedrīkstēja iet līdzi nedzirdīgiem cilvēkiem. Viņš arī uzsvēra, ka daudziem nedzirdīgiem bērniem, it īpaši tiem, kuriem ir dzirdīgi vecāki, kas nelieto zīmju valodu, mācoties attālināti,

ir atņemta zīmju valodas vide. Marks arī pieminēja, ka daudzas nedzirdīgas personas jau ir zaudējušas darbu Covid-19 krīzes dēļ, paliekot neziņā par iespējām atrast darbu nākotnē.

Ņemot vērā pandēmiju Covid-19, EUD turpinās strādāt ar dažādām intereštajām organizācijām un iestādēm, lai informētu par papildu šķēršļiem, ar kuriem saskārās un joprojām saskaras daudzi nedzirdīgie cilvēki, cenšoties nodrošināt nedzirdīgo tiesību ievērošanu, jo īpaši saistībā ar ANO Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām. ●

AKTIVITĀTES REĢIONOS

Teksts: Inga Upesjura

Foto: Sintija Kārklīņa, Nadežda Jefremova

KRĀSAINĀIS RUDENS IZBRAUCIENS

Pateicoties Valmieras pašvaldības atbalstam, LNS Valmieras reģionālās biedrības biedri 17. oktobrī devās rudens ekskursijā. Pirmā pietura bija Ainažos – izstaigājām Ainažu ziemeļu molu, Randu pļavas un Ainažu jūrmalu.

Tālāk apmeklējām tuvumā esošos muzejus – Ainažu Jūrskolas muzeju un Ainažu Ugunsdzēsības muzeju. Muzejos mūs sagaidīja laipnas gides, kuras stāstīja par Ainažu pilsētu, jūrskolu un ugunsdzēsības brīvprātīgo biedrību (tā darbojas vēl šobrīd).

Turpinājumā devāmies uz krāšņo Skaņākalna dabas taku. Biedri pastaigājās, baudot skaisto rudeni un svaigo gaisu.

Pēc pusdienām devāmies uz Naukšēnu vīna darītavu, kurā mūs sagaidīja tās saimnieks Jānis Baunis. Biedriem šī bija ja otrā ciemošanās reize Naukšēnu vīna darītavā, un bija prieks redzēt, ka ir paplašinātas gan ražotnes telpas, gan palielināts dzērienu sortiments.

Paldies biedrības tulcei Taigai Puķjānei, kas pēc biedru vēlmēm izveidoja ekskursijas maršrutu!

Valmierieši bauda rudeni Ainažos

Kuldīgas RB prāta spēļu konkursa uzvarētāji

RUDENS VALMIERAS BIEDRĪBĀ!

Valmieras biedrībā rudens ir rosīgs laiks. 22. oktobrī biedrībā notika rudens talka, kuras laikā biedri sakopa biedrības apkārtni un āra atpūtas namiņu.

Sakām paldies aktīvajiem un darbīgiem biedriem, kuri atrada laiku, lai piedalītos procesā! Atsevišķs paldies Jānim Immuram, Alvim Vestfālam un Igoram Kurzenkovam par āra atpūtas namiņa

atjaunošanas darbiem (namiņam tika nomainīts jumta segums). Paldies par līdzdalību arī Gatim Vingrim.

Izsakām pateicību Valmieras pašvaldībai par radošajām biedrībām sniegto atbalstu. Biedriem multivārāmajā katlā tika pagatavots dārzeņu sautējums ar vistas gaļu un ķirbi.

—Ieva Geige-Preiss

VENTSPILĪ NOTIEK HALOVĪNA MASKU BALLE

Ievērojot visus drošības pasākumus saistībā ar epidemioloģisko situāciju

pasaulē, 31. oktobrī Ventspils reģionālā biedrība savās telpās svinēja Halovīna masku balli. Vakars tika aizvadīts ar nelielām uzkodām un sirsnīgām sarunām. Arī šogad ar savām maskām īpaši pārsteidza Aina Poikāne un Iveta Lūse!

—Vilhelmīne Vicinska

PRĀTA SPĒĻU KONKURSS UN ĶIRBJA GODINĀŠANA KULDĪGĀ

Kuldīgas RB 24. oktobrī norisinājās ikgadējais prāta spēļu konkurss. Konkurss vadīja un jautājumus sagatavoja Līga Immure.

Par konkursa uzvarētāju ar 83 punktiem kļuva Austra Pūce. Otrajā vietā ar 77 punktiem ierindojās Roberts Immurs. Dalītu trešo vietu ar vienādu – 76 punktu skaitu – izcīnīja Vilhelmīne Vicinska un Guntis Dāvids.

Nākamais prāta spēju konkurss notiks 2021. gada martā.

30. oktobrī Kuldīgas biedrībā godināja rudens ogu karali ķirbi. Biedri cienājās ar pašu gatavotiem gardumiem un dalījās ar receptēm. Pat tiem, kuriem ķirbis negaršo, katrs kumos kusa uz mēles.

Paldies Žanetei par dokumentālās filmas *Estonia – atradums, kas mainīs visu tulkošanu*, jo raidījums bija bez subtitriem.

—Elvīra Čaika

PAVĀRMĀKSLAS STUDIJAS DAUGAVPILĪ

Projekta ietvaros oktobrī Daugavpils RB notika Pavārmākslas studijas nodarbības "Garšu pasaule", kuras vadīja pavāre un kulināre Ausma Sadovska. 14. oktobrī tika gatavots Ukrainu borščs, bet 21. oktobrī - latviešu nacionālais ēdiens pelēkie zirņi ar speķi. Visvairāk biedriem patika gatavot un palīdzēt citiem. Sajūta bija fantastiska - gandrīz kā ģimenes lokā! Pēc ēdiena gatavošanas visi kopīgi ieturēja maltīti, dalījās viedokļiem un izbaudīja laiku pie kopīga galda. Šāda veida pasākumi dod mums iespēju iepazīt citu valstu ēšanas tradīcijas un kultūru.

Pavārmākslas studijas nodarbības notiek projekta *Varam, tāpēc arī darām!* ietvaros ar Daugavpils pilsētas domes, SIA *LNS Rehabilitācijas centrs* un biedrības *Latvijas Nedzirdīgo savienība* finansiālo atbalstu.

Senioru diena Liepājā

—Gundega Paņko

LIEPĀJĀ BIEDRI APĢŪST DEKUPĀŽU

2. oktobrī biedri pulcējās uz dekupāžas nodarbībām Liepājas pašvaldības projekta *Informācija. Radošums. Sabiedrība.* ietvaros. Nodarbība *Soli pa solim top radošums* notika Alda Ādamsona vadībā. Šī bija jau trešā nodarbība, un tajā biedri dekorēja kastītes. Iepriekšējās nodarbībās tika dekorētas pudeles un dēliši.

Beidzoties dekupāžas nodarbībai, pasākuma organizatore G. Paņko sveica klātesošos Senioru dienā un pateicās par aktīvu apmeklējumu visos pasākumos.

Nākamā nodarbība notika 22. oktobrī.

Šajā nodarbībā dalībnieki ar mākslīgiem ziediem dekorēja kastītes (viena no dalībniecēm pat lietussargu).

—Ivars Kalniņš

INFORMATĪVAIS PASĀKUMS TUKUMĀ UN JELGAVĀ

Pirms ārkārtas situācijas izsludināšanas, 1. novembrī Tukumā un 3. novembrī Jelgavā, norisinājās kārtējais informatīvais pasākums tukumniekiem, kurā LNS Rīgas RB valdes loceklis Ivars Kalniņš un Māra Lasmane sniedza nepieciešamo informāciju par aktualitātēm valstī un pasaulē, kā arī diskutēja par turpmākajām aktivitātēm un citiem darbiem. ●

Teksts: Ivars Kalniņš Foto: Māra Lasmane, Madara Liepiņa

RĪGAS BIEDRĪBAS AKTIVITĀTES

KINOTEĀTRA SEANSS UN MĀKSLAS CENTRA ZUZEUM APMEKLĒJUMS

7. oktobrī Rīgas RB Raiņa vidusskolas grupa kopā ar citiem Rīgas RB biedriem apmeklēja kinoteātri Forum Cinemas, lai noskatītos filmu *Deivida Koperfīlda dzīvesstāsts*, kas veidota pēc Čārlza Dikensa klasiskā romāna *Deivids Koperfīlds* motīviem. Filma nominēta BAFTA kino balvai.

14. oktobrī Raiņa vidusskolas grupa kopā ar grupu *Cerība* un citiem biedriem – mākslas mīļotājiem – devās iepazīt jauno mākslas centru *ZUZEUM*.

Apmeklējām to dienā, kad bija jāsāk lietot sejas maskas arī muzejos un izstādēs. Biedri ir pateicīgi muzeja darbiniekiem, kuri bija saprotoši un atļāva zīmju valodas tulkam tulkot ekskursiju izstādē *Mēs dzīvosim bez maskas*.

Mēs bijām pirmā nedzirdīgo grupa šajā centrā, un gidei šī bija pirmā pieredze strādāt kopā ar zīmju valodas tulku.

JELGAVAS GRUPA IEPAZĪT SAVU NOVADU

17. oktobrī Jelgavas grupa bija ekskursijā tepat Jelgavas novadā. Pirmais pieturas punkts – stiprināto dzērienu ražotne *Tīreļu dzītuve*. Apmeklētājiem bija iespēja izzināt stipro dzērienu ražošanas procesu. Tie tiek gatavoti no Latvijā augušiem augļiem un ogām, un destilācijas procesā pārvēršas viegli baudāmā dzērienā – brandvīnā. Vēlāk devāmies uz latviešu strēlnieku varonības un piemiņas simboliem – Ložmetējkalnu un Ziemassvētku kauju parku un muzeju, lai aplūkotu vēsturiskas liecības par I Pasaules kara notikumiem. Ekskursijas noslēgumā apmeklējām Valgundes briežu dārzu *Buku audzētava*, kurā bija iespēja pabarot šos cēlos dzīvniekus.

EKSKURSIJA PA MAZIEM LATVIJAS UZŅĒMUMIEM

31. oktobrī Latgales grupa devās izziņošanā ekskursijā uz mazajiem uzņēmumiem. Pirmā pietura bija Ogres siera ražotne *SierŠtelle*, kurā ar interesi sekojām līdz viesmīlīgās siera meistares aizraujošajam stāstījumam par uzņēmuma vēsturi un siera gatavošanu. Biedriem bija iespēja vērot siera tapšanas procesu un degustēt dažādus sierus. Tālāk devāmies uz Skrīveru mājas saldējumu – ģimenes uzņēmumu, kas gatavo dabīgus saldījumus. Uzzinājām, kā top saldējums no dabīgiem produktiem un nogaršojām dažādus saldījumus. Visbeidzot apmeklējām vīna darītavu *Lauskis* Lēdmanē,

kur vīna degustācija un uzkodas tiek piedāvātas noslēpumainu teiku apvītajos, 300 gadu senajos muižas pagrabos, klausoties vīndara stāstā par vīna tapšanu. Ekskursijā piedzīvotas pozitīvas emocijas un daudz neaizmirstamu mirkļu! Paldies Mārai Lasmanei par ekskursijas organizēšanu un Brigitai Lazdai par tulkošanu!

EKSKURSIJA PA LIELAJIEM KAPIEM

24. oktobrī Zemgales un Kurzemes grupai bija neparasta ekskursija uz Lieļajiem kapiem, kur biedri gida pavadībā varēja izstaigāties un iegūt daudz jaunas informācijas. Laika gaitā kapi ir mainījušies un šobrīd vairāk atgādina memo-

riālo parku. Pēc gida stāstītā, 1773.gadā šeit atklāja Pilsētas kapus, bet 1969.gadā šie kapi tika slēgti. Gida aizraujošais stāstījums ilga gandrīz 4 stundas. Biedri apmeklēja ilggadējā Rīgas nedzirdīgo skolas direktora Eduarda Inzelberga (1858-1930) aptuveno apbedījuma vietu. Inzelbergs bija pirmais latvietis, kurš vadīja šo skolu. Diemžēl laika gaitā no viņa kapavietas pazuda gan vāks, gan piemiņas plāksne.

Biedri ievēroja, ka pie Dainu tēva Kr. Barona atdusas vietas tika iedegtas svečītes par godu visiem apbedītajiem. Sirsnīgs paldies gidei Antai par interesanto stāstījumu un tulcei Dacei par tulkojumu. Paldies arī Līgai Pauniņai par šo ekskursiju. ●

Teksts: Zigmārs Ungurs Foto: Reinis Fjodorovs

UZTICĪBA NEDZIRDĪGO TEĀTRIM

Turpinājums no 1. lpp.

Vai līdz tam jums bija saskarsme, pieredze ar nedzirdīgajiem?

Nē, pieredzes darbā ar nedzirdīgiem cilvēkiem nebija, nekad nebiju sastapusi cilvēkus, kuri sarunājas zīmju valodā. Sapratos ļoti labi, ātri apguvu zīmju valodu. Mans pirmais tulks bija Arnolds Pavlins – kopā ar viņu darbs vienmēr bija radošs un interesants. Mans pirmais uzvedums bija *Velna būšana*, un tā tas velniņš mani turpināja dīdīt.

Pārsteidza nedzirdīgo cilvēku pozitīvā attieksme vienam pret otru, dzīvesprieks, vitalitāte. Darbs ritēja interesanti, aktieri bija ļoti atsaucīgi, draudzīgi – kā viena liela ģimene, kura savu uzdevumu veic ar lielu ieinteresētību un atdevi. Katrs mēģinājums bija jautrības pilns – smējāties līdz asarām! Nedzirdīgajiem aktieriem vienmēr ir bijusi lieliska humora izjūta.

Arī tā laika (70.-90. gadi) nedzirdīgo sabiedrība bija ļoti aktīva. Neskaitāmie pasākumi tika kupli apmeklēti. Ballēs visi dejoja un neviens nesēdēja malīnā. Koncerti, kuros uzstājās nedzirdīgie pašdarbnieki, bija spoži un mākslinieciski augstvērtīgi. Īpaši priecēja estrādes deju kolektīva graciozās, skaistās meitenes un tautas deju kolektīva brašie puīši. Kolektīvu vadītāji bija prasmīgi un pievērsa lielu uzmanību stājas, dejas soļu apguves un precizitātes izkopšanai.

Kādus kuriozus vai īpašas izrādes atceraties?

Katra izrāde priekš manis ir bijis liels notikums – īpašs, kopīgi paveikts darbs. Daudzu gadu garumā katra nedzirdīgā aktiera izaugsme un devums ir bijis ļoti svarīgs. Tas ir bijis dzīvesveids, aizraušana, sapņu papildījums un savas varēšanas apliecinājums.

Uzticība teātrim un ilgstoša sevis pilnveidošana bija raksturīga gan tiem aktieriem, kas jau devušies mūžībā (Anatolijs Stepaņuks, Aleksandrs Celms, Rasma Kurēna, Georgijs Strupka u.c.), gan tagadējiem aktieriem (Vita Alksne, Liēna Čerepko, Inguna Čauna, Juris Veidemanis, Skaidrīte Baure, Maiga un Juris Elbroti, Biruta Lasmane, Jolanta Znotiņa u.c.).

Pirmās izrādes tērpus palīdzēja veidot šuvēja Vija Skuja un mākslinieciskās daļas vadītāja Monika Caica-Rublovska. Monika ļoti rūpējās arī par tautas deju kolektīva apģērbiem – lutināja un aprūpēja katru dejotāju.

Deviņdesmitajos gados aktieri teātrī

ieguldīja lielu papildu darbu – Uldis Ozols piestrādāja par mākslinieku – scenogrāfu, rekvizītus veidoja Anatolijs Stepaņuks. Santa Strauja un Ilze Stūre bija tērpu mākslinieces.

No 1996. līdz 2000. gadam mums tika atņemta skatuve. Tomēr teātris izdzīvoja – izrādes notika zaļajā pļavā pie kultūras nama un foajē.

Strādāju bez tulka – komunicējot to nevajadzēja un izrādes tulkoju pati. Tomēr tagad saprotu, ka man to nevajadzēja uzņemties, jo režisoram vērot izrādi, vērtēt katra aktiera darbu un tulkot ir ļoti grūti. Izcili izrādes tulki – diktatori bija Jaurīte Groma, vēlāk Brigita Lazda.

Sparīgs un interesants darbs bija izveidojies ar jauniešu deju kolektīvu. Tajā bija aktieri ar lielu potenciālu un vēlmi darboties. Paldies Danaī Kalpiņai – Geidai par sadarbību, realizējot kopīgos sapņus spilgtu, iespaidīgu uzvedumu un izrāžu veidošanā.

Pateicoties fotogrāfam Valdim Krauklim, daudzas izrādes ir iemūžinātas fotogrāfijās un videoierakstos. Būtu vērtīgi tās padarīt pieejamas sabiedrībai un ievietot LNS mājaslapā, lai katrs, kurš vēlas, varētu jebkurā laikā izrādes noskatīties. Tie ir mūsu nedzirdīgie aktieri – mūsu nedzirdīgo kultūras vēsture!

Lūk, dažas izrādes, kur īpaši nozīmīgs bija aktieru veikums: 1990. g. Ed.Vulfs *Pats savos tīklos*; 1991. g. R. Blaumanis *Zagli*; 1993. g. Moljērs *Skopulis*; 1995. g. P. Adamss *Slepavība pilī*; 2000. g. Bomaršē *Figaro kāzas*; 2001. g. K. Skalbe

Kaķīša dzirnavas; 2004. g. R. Tomā *Astoņas mīlošas sievietes*; 2005. g. Tija Banga *Septiņas vecmeitas*; 2006. g. Otrfrīds Preislers *Mazā raganīņa*; 2007. g. A. Milns *Vinijs Pūks un viņa draugi*; 2015. g. Rainis *Turaidas Roze*.

Daudzi aktieri ieguldīja darbu izrāžu veidošanā. Saraksts ir ļoti garš. Visi ar lielu atbildības sajūtu vairāku gadu garumā darbojās Drāmas ansamblī.

Arī dzirdīgie skatītāji bieži ir izteikuši apbrīnu par nedzirdīgo aktieru veikumu. Kopš 2004. gada Drāmas ansamblis regulāri piedalās Rīgas domes Kultūras un izglītības departamenta organizētajā Rīgas amatieru teātru skatē *Rīga spēlē teātri* un vienmēr saņem tikai atzinīgus vārdus. Esmu ļoti pateicīga par man sniegto uzticību! Tas ir bijis skaists kopā nostaiģāts ceļš. Paldies!

Vai tagad, dodoties atpūtā, plānojat kādu nodarbošanos?

Pati vēl neapzinos, ka esmu prom. Nodarbošanās? Es neadu, netamborēju, ar nūjām nesoļoju, memuārus nerakstu.

Rītausmu varat saukt par savām otrajām mājām – šeit pavadīti daudzi darba gadi. Varbūt jūs vēlētos uzrakstīt atmiņu grāmatu?

Rītausmā nostrādāju 38 gadus. Atmiņu ir daudz. Vai tās varētu kādu interesēt vēl pēc 10, 20 gadiem? Šaubos. Uzrakstīt, lai kādā atvilktnē sabirztu aizmirstības putekļos? To nevēlos. Tomēr ticu, ka izrāžu videoierakstus kāds varētu vēlēt noskatīties arī pēc 50 vai pat 100 gadiem. ●

Teksts: Zigmārs Ungurs, Inese Immure Foto: Riharda Pukša personīgais arhīvs

VĒLOS BŪT ŠEFPAVĀRS!

Šogad Latvijā ir atgriezies daudziem jau pazīstamais Rihards Pukšis, kura vecāki ilgus gadus dzīvo Francijā. Kas viņu atveda atpakaļ uz Latviju? Kā viņam klājās Francijā? Interesanti, vai ne? Tāpēc šādus un vēl daudzus citus jautājumus Rihardam uzdeva Kopsoli.

Rihard, Tu tagad mācies par pavāru. Vai jau bērnībā vēlējies par to kļūt?

Jau deviņu gadu vecumā man parādījās interese par ēdiena gatavošanu. Vienmēr stāvēju mammai blakus un skatījos, kā viņa gatavo ēst. Viņa ļāva man kaut ko sagriezt vai nomazgāt. Tobrīd man nebija mērķa kļūt par pavāru un strādāt restorānā. Skolā man labi padevās ģeometrija, vienmēr bija labas atzīmes. Domāju, ka varētu mācīties par arhitektu, bet šī vēlme ar laiku izzuda. Tomēr skolotāji pamanīja, ka dažādos rakstu darbos es bieži pieminu virtuvi un ēst gatavošanu. Lai arī mājās bieži gatavoju ēst, darbu restorānā es tomēr neapsvēru.

Mans pirmais darbs bija saistīts ar koku žāvēšanu būvniecībai, tomēr šis amats man negāja pie sirds. Vēlāk mazgāju mašīnas strādāju par galdnieku, bet arī tas nepatika. Tad iestājos darbā burgeru restorānā. Sākumā veicu vienkāršus palīga darbus, bet, kad mani paaugstināja par pavāru, uzreiz sapratu, ka tieši šis darbs ir priekš manis. Visus pienākumus veicu ar lielu prieku un iedziļināšanos procesā, nemitīgi plānojot, kā vēl labāk pagatavot ēdienu. Tikai šogad sapratu: ja gribu šo darbu darīt visu mūžu, ir nepieciešamas nopietnas zināšanas un diploms.

Līdz šim dzīvoji Francijā. Kā tur nonāci?

Par darbu ārzemes agrāk nebiju domājis. Latvijā pabeidzu Raiņa vakarskolu un tēvs mani aicināja braukt uz Franciju, bet es šaubījos. Tad ceļojumā uz Latviju ieradās mani paziņas – profesionāli nedzirdīgie pavāri Skots Gartvaits jeb Punk Chef (burtiski Pavārs Panks – red.) no Anglijas, kurš ir plaši pazīstams arī dzirdīgo sabiedrībā, un Kurts Alans Ramborgers no ASV. Viņi mani ļoti iedvesmoja! Izstāstīju, ka vecāki dzīvo Francijā un aicina mani uz turieni pārvākties. Paziņas mani iedrošināja un ieteica braukt. Paklausīju viņu padomam un devos uz Franciju.

Rihards ar tā brīža Tallink viesnīcas restorāna šefpavāri Svetlanu Riškovu, arī Latvijas viesnīcu un restorānu asociācijas valdes locekli.

Kāda bija tava dzīve Francijā?

Tur nodzīvoju vienu gadu un četrus mēnešus. Jāsaka, ka gāja grūti. Nepieciešamo dokumentu sakārtošana bija sarežģīts un laikietilpīgs process, darba man nebija, līdz ar to nebija arī pastāvīgu ienākumu, ja neskaita Latvijas invaliditātes pensiju.

Francijā savam draugu lokam ieminējos, ka meklēju pavāra darbu. Kāds pastāstīja, ka Parīzē ir ēstuve, kur strādā tikai nedzirdīgie, un man būtu iespēja tur strādāt par pavāru. Bet, par cik restorāns bija orientēts uz marokāņu virtuvi, sākotnēji piedāvājums man nelikās vilinošs. Likās, ka tā būs parasta ātrās ēdināšanas iestāde, kur gatavo burgerus, kebabus utt.

Tomēr minētā restorāna nedzirdīgais vadītājs mani uzmeklēja un piedāvāja darbu. Nejutos pārliecināts un drošs, taču tēvs uzstāja, lai tomēr eju strādāt. Devos uz darba interviju, kurā izstāstīju, ka pavārmāksla man patīk un daudz par to zinu, bet neesmu ieguvis diplomu.

Izrādījās, ka restorāns vēl nav atvērts un tā telpas tiek remontētas. Tiku pieņemts praksē uz divām nedēļām, pēc tam mani izvēlējās apmācībām. Mūs skolāja restorāna vadītāja mamma, marokā-

niete. Divu dienu laikā bijā jāapgūst ļoti daudz zināšanu par Marokas virtuves īpatnībām, lai pēc iespējas ātrāk varētu atvērt restorānu. Marokāņu un latviešu ēdieni ļoti atšķiras - man pašam tomēr labāk patīk un garšo latviešu virtuve.

Covid-19 pandēmijas laikā rūpnīcās un citās ražotnēs darbinieki strādā sejas aizsargmaskās, taču strādāt maskā restorānā ir ļoti grūti. No otras puses, neievērojot sanitārās normas, mēs riskētu ar vīrusu inficēt klientus. Tika darīts viss iespējams, lai šīs normas ievērotu.

Diemžēl, strādājot šajā restorānā, sapratu, ka nevaru izmantot iepriekš iegūtās zināšanas. Mani interesē tāda veida pavārmāksla, kurā es varu radīt pats savus ēdiena šedevrus. Bet es turpināju strādāt. Sākumā bija grūti, bet ātri pielāgojos un pieradu.

Kāpēc atgriezies Latvijā un iestājies Restorānu servisa skolā?

Iestājos skolā, lai iegūtu diplomu. Strādājot Latvijā un pēc tam arī Francijā, sapratu, ka vēlos karjeras izaugsmi. Vēlos no pavāra palīga kļūt par pavāru, pēc tam par šefpavāru. Šādu karjeras izaugsmi es nevaru iegūt bez profesionālās izglītības.

Turklāt Francijā bez diploma par

pavāru strādāt nedrīkst. Restorānus soda, ja pavārs ir bez atbilstošas izglītības.

Kāpēc izvēlēties mācīties šeit, nevis Francijā?

Izvēlējos studēt Latvijā divu iemeslu dēļ - šeit mācības ir lētākas un varu mācīties latviski. Francijā studijas ir dārgas un tur būtu grūti atrast zīmju valodas tulku.

Tāpat vēlos kārtīgi apgūt pavārmākslas zināšanas un iemācīties visus jēdzienus. Franču valodu tik brīvi nepārvaldu, tāpēc, studējot Francijā, es tikai daļēji varētu visu apgūt.

Lūdzu, pastāsti par mācībām Restorānu servisa skolā!

Ļoti interesantas bija lekcijas par banketu klāšanu un cita veida servēšanu, dažādu produktu proporciju rēķināšana. Piemēram, dzimšanas dienu un kāzu banketos es biju strādājis pārsvarā ar jau esošām ēdiena sagatavēm, griezu, smalcināju produktus utt. Biju ļoti pārguris, jo tas ir smags, manuāls darbs. Skolā iemācīja ļoti vienkāršus tehniskus paņēmienus, kā ātri, ar dažiem amata noslēpumiem un bez īpašas piepūles pagatavot dažādas uzkodas.

Atceros gadījumu Francijā. Restorāna īpašnieks piedāvāja aizbraukt pastrādāt Starptautiskajā nedzirdīgo kultūras un mākslas festivālā Reimsā. Mēs strādājām mazā ēdināšanas treilerī. Nožēloju, ka piekritu - no agra rīta līdz vēlam vakaram biju strādājis, rokas nenolaižot, nepātraukti griezu salātus un citus produktus. Biju ļoti pārguris no tik intensīva darba, plaukstas bija tulznās un saspregājušas. Ar manām šībrīža zināšanām šādai situācijai nevajadzētu atkārtoties.

Covid-19 dēļ mācības notiks tikai attālināti. Es par to esmu nedaudz satraucies, pārdzīvoju, kā tikšu ar to galā. Rakstveida uzdevumi problēmas nesagādās, bet, ja būs kādas tiešsaistes lekcijas, redzu divus variantus - lūgšu pasniedzēju, lai atsūta man lekcijas konspektu vai pasniedzējs lekciju stāstīs tulkam (pa telefonu vai kā citādi) un tulks Skype man informāciju nodod zīmju valodā. Tomēr es saskatu problēmu. Ja lekcija notiek skolā, es labi uztveru mācību vielu. Bet nezinu, vai, sēžot mājās pie datora, spēšu izprast lekcijā stāstīto. Būs grūti. Ja man būs jautājumi pasniedzējam, kā es tos varēšu uzdot? Tomēr ceru, ka ar jaunajām grūtībām tikšu galā.

Kādos Rīgas restorānos Tu gribētu strādāt?

3 pavāru restorānā, Vincentā un citos

Rihards ar nedzirdīgiem pavāriem Skotu Gartvaitu un Kurtu Alanu Ramborgeru

labos restorānos, kur šefpavārs ir populārs sabiedrībā un sava amata meistars. Mans sapnis ir mācīties pie vairākiem šefpavāriem, jo katram ir savas receptes un savi amata knifi.

Kādus ēdienus patīk gatavot tev pašam?

Man vislabāk patīk gatavot pastas un hamburgerus, tie ir arī mani mīļākie ēdieni. Piemēram, pasta (makaroni) ar pesto vai vistu, kā arī hamburgeri ir vienkārši pagatavojami ēdieni. Restorānā pārsvarā ir jāgatavo sarežģīti ēdieni, procesā ir jākoncentrējas, tāpēc darba diena ir smaga. Mājās pārnāku noguris un priekš sevis vēlos gatavot tikai vienkāršākos ēdienus.

Man interesē viss! Esmu gatavs kā sūklis uzsūkt visu interesanto. Gribu iemācīties gatavot katrai valstij un kultūrai raksturīgus ēdienus - arī vienkārši pagatavojamus ēdienus!

Vai, tavuprāt, starp nedzirdīgajiem un dzirdīgajiem ir kādas atšķirības ēst gatavošanā un ēdiena gaumē?

Manuprāt, nē. Bet tagad, mācoties gatavot ēdienus restorānu skolā, priecājos, ka kursa biedru vidū mani ēdieni bieži izceļas un visiem garšo labāk. Es neatpalieku no dzirdīgajiem. Nav svarīgi - esi dzirdīgs vai nedzirdīgs - galvenais ir patiesa ieinteresētība, aizraušanās ar ēdienu gatavošanu. Tas ļaus gūt panākumus!

Tagad Covid-19 pandēmijas laikā prakses iespēju paliek mazāk, bet ir vairāk brīvā laika.

Kā pavadī šo brīvo laiku?

Divreiz mēnesī kopā ar draugu dodos spēlēt kara spēli Airsoft. Dievinu šo spēli! Agrāk varēju spēlēt kara spēles tikai video formātā. Tagad ir iespēja to darīt pa īstam, īstos tērpos iejusties karavīra lomā cīņā ar pretiniekiem. Lai arī esmu pilnīgi nedzirdīgs, tas netraucē. Turklāt tur ir pat savi žesti! Runa par spēles noteikumiem ir tikai paša sākumā. Spēles vadītājs svarīgāko priekš manis uzraksta uz papīra.

Mans otrs hobijs ir fotografēšana. Dodos fotografēt basketbola spēles, kur spēlē mans paziņa. Tāpat eju pārgājienos, baudu Latvijas dabu. Salīdzinot ar Franciju, te ir plašākas iespējas pavadīt brīvo laiku.

Saistībā ar profesionālo darbību, brīvajā laikā man patīk iet uz pavāru konkursiem, skatīties, kā viņi strādā. Nepalaidu garām iespēju uztaisīt kopīgu bildi ar kādu slavenu pavāru, piemēram, ar Mārtiņu Sirmo.

Ko Tu plāno darīt, kad iegūsi pavāra diplomu?

Ja man mācībās veiksies un lekcijām būs nodrošināts tulks, es gribētu turpināt mācīties otrajā kursā, lai iegūtu šefpavāra diplomu.

Diploms man ir svarīga lieta - tas nozīmē, ka man ir atvērtas durvis uz visiem pavāru konkursiem - gan starp dzirdīgajiem, gan nedzirdīgajiem. Es ļoti gribētu piedalīties šādos konkursos. Ar diplomu es varētu domāt par sava restorāna atvēršanu. Tomēr vēl nezinu, vai pēc diploma iegūšanas palikšu Latvijā vai došos atpakaļ uz Franciju. ●

—Dr. Roberts Adamss, Kembridžas Universitāte*

NEDZIRDĪGI CILVĒKI COVID-19 IEROBEŽOJUMU LAIKĀ: KĀ VAR PALĪDZĒT PEDAGOGI?

Austrālietis Roberts Adamss no Melburnas ir docents Heriota-Vata universitātē Skotijā un goda doktors Londonas Universitātes koleģijas Nedzirdības izziņāšanas un valodas izpētes centrā. R. Adamss ir biedrs Pasaules Nedzirdīgo federācijas ekspertu grupā, kura pēta zīmju valodu un nedzirdīgos. Savās doktorantūras studijās viņš pētījis divvalodību mazākumtautību kopienās un zīmju valodu saskarsmē. Lai arī Roberts ir dzirdīgs, viņam ir nedzirdīgi vecāki un radnieki.

Ikvienam ir vienlīdzīgas tiesības uz izglītību, arī pandēmijas laikā. Tas, ka mācības lielākoties ir pārgājušas tiešsaistes režīmā, nenozīmē, ka nedzirdīgajiem studentiem ir jāpieņem jaunais, priekš viņiem ierobežotais mācību modelis.

Šajā rakstā R. Adamss iepazīstina ar zīmju valodām un problēmām, kuras nedzirdīgiem cilvēkiem rada Covid-19 pandēmija, kā arī to, kā pedagogi var mainīt vidi savā klasē, padarot mācības pieejamākas gan klātienē, gan attālināti.

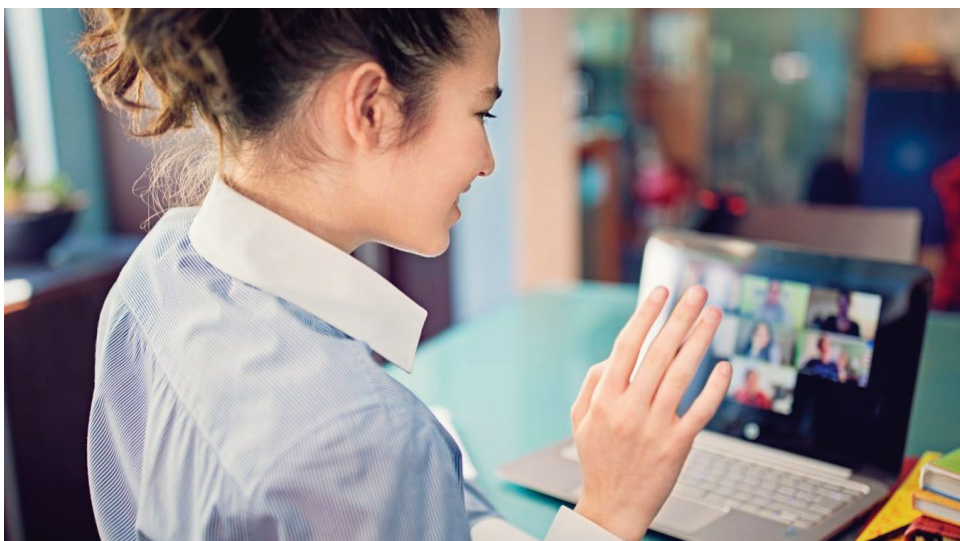
COVID-19 RADĪTE IZAICINĀJUMI

Nedzirdīgie cilvēki visā pasaulē saziņu Covid-19 laikā uzskata par diezgan lielu izaicinājumu. Līdz šim tika organizētas veiksmīgas kampaņas par iekļaujošāku pasauli, bet Covid-19 dēļ ir radušies pieejamības ierobežojumi.

Iedomājieties, ka esat nedzirdīgs cilvēks un visu šo gadu garumā jums ir bijusi iespēja izmantot zīmju valodas tulku darba sapulcēs, studējot vai apmeklējot ģimenes ārstu. Pēkšņi rodas izmaiņas ikdienas dzīvē – ikvienam ir jāpaliek mājās, lai strādātu vai mācītos karantīnas laikā.

Tagad nedzirdīgiem cilvēkiem sapulču vai mācību procesā ir jāizmanto tiešsaistes platformas, viņiem ir jāapgūst jaunas strādāšanas metodes. Lielākā daļa tiešsaistes platformu ir izstrādātas, neņemot vērā nedzirdīgo cilvēku vajadzības. Daudziem vairs nav iespējas piedalīties sanāksmēs vai grupu nodarbībās, jo daļa tiešsaistes platformu nedzirdīgiem cilvēkiem un zīmju valodas tulkiem nedod iespēju pilnvērtīgi vienam otru saskatīt, kur nu vēl nolasīt skolotāja runu vai zīmju valodu.

Nedzirdīgiem un vārdzirdīgiem studentiem nepietiek ar dažās platformās pieejamajiem subtitriem, jo tie tiek veidoti automātiski un bieži ir neprecīzi.

SEJAS MASKAS

Daudzās valstīs ir ieviests nosacījums par obligātu sejas masku lietošanu sabiedriskās vietās, darbā un mācību iestādēs. Seja ir svarīgs saziņas rīks gan zīmju valodā, gan runājot, tādēļ maskas rada vēl vienu saziņas barjeru. Ir cilvēki, kas sazinoties atsakās noņemt maskas, savukārt tie, kas labprātīgi komunicē bez tām, palielina Covid-19 inficēšanās risku.

Šo bažu rezultātā ir izskanējuši aicinājumi sejas maskām izveidot caurspīdīgu laukumu saziņas atvieglošanai. Tas tomēr nav risinājums, jo ne visi nedzirdīgie lasa no lūpām. Cilvēkiem, kas lieto sejas maskas, zīmju valodas parasti pat netiek ieteiktas kā saziņas veids.

TĀTAD, KĀ RĪKOTIES KLĀTIENES VAI TIEŠSAISTES NODARBĪBĀS?

- Lai pedagogi savas nodarbības padarītu pieejamākas, jāņem vērā šādi aspekti:
- Vai tālmācība būs pieejama visiem?
- Vai nedzirdīgam un vārdzirdīgam skolēnam būs iespēja redzēt jūs vai zīmju valodas tulku, kā arī piedalīties klases aktivitātēs?
- Ja mācīšanai un vielas apguvei ir nepieciešami zīmju valodas tulki, vai viņiem ir pieejami sagatavotie mācību materiāli? Vai viņi zina, kā darbojas tiešsaistes platforma, kuru plānojat izmantot?
- Vai skolēni var viens otru redzēt? Kļūst aizvien ierastāk tiešsaistes sesijas neaktīvajiem dalībniekiem lūgt izslēgt savu kameru, bet tas, protams, rada vizuālus ierobežojumus nedzirdīgiem un vārdzirdīgiem cilvēkiem.
- Vai jūsu video ir pieejami? Vai tie ir

ar subtitriem? Automātiskie subtitri, kas ir plaši pieejami tādās platformās kā YouTube, bieži vien nav precīzi. Veltiet laiku ierakstu pārbaudei, lai pārliecinātos, ka subtitri sniedz pareizu informāciju.

- Vai ir padomāts par skolēnu sociālo mijiedarbību ar citiem nedzirdīgiem un vārdzirdīgiem draugiem vai skolas biedriem? Tas ir vienlīdz svarīgi.
- Vai skolas vidē ir nepieciešamas sejas maskas? Kādi pielāgojumi varētu palīdzēt nedzirdīgam vai vārdzirdīgam bērnam (piemēram, caurspīdīgas sejas maskas, planšetdatori vai citas teksta ierīces)?
- Pats svarīgākais – vai jūs zināt, kā izmantot tiešsaistes platformu? Vai mācēsiet izskaidrot cilvēkiem, kā platformai pievienot citus dalībniekus, lai viņi varētu labāk redzēt konkrētas personas? Kā izmantot vizuālos palīg līdzekļus un koplietot video, dokumentus un prezentācijas ekrānā?

R. Adamss cer, ka šīs tēzes būs pedagogiem noderīgas mācību procesa plānošanai gan tiešsaistē, gan klātienē. Viņš pieļauj, ka bērnu vecāki vēlēties ar pedagogiem apspriest šos ieteikumus, tādējādi mazinot bērnu satraukumu par jauno mācību veidu. ●

*Kembridžas Universitātes mājaslapā publicēts aktuāls raksts, kurā doktors Roberts Adamss apspriež zīmju valodas un Covid-19 ietekmi uz nedzirdīgiem cilvēkiem un to, kā pedagogi var palīdzēt, veicot nelielas izmaiņas nodarbību procesā.

—Inese Immure

KĀ NEDZIRDĪGAM CILVĒKAM SAZINĀTIES AR EPIDEMIOLOGU?

Ko darīt, ja saņem ziņu par pozitīvu Covid-19 testa rezultātu? Ko darīt, ja esi noteikts kā Covid-19 slimnieka kontaktpersona? 24–36 stundu laikā Tev zvanīs SPKC epidemiologs, lai iegūtu informāciju par vairākiem jautājumiem, iedzīvotājus informē Slimību profilakses un kontroles centrs (SPKC).

Latvijas Nedzirdīgo savienība vērsās pie SPKC, lai noskaidrotu, kā tas notiks nedzirdīgā cilvēka gadījumā. Pieņemsim, ir konstatēts, ka Jānis Bērziņš, 36 gadi, ir Covid-19 slimnieka kontaktpersona. Taču SPKC nezina, ka viņš ir nedzirdīgs, arī sieva un bērni ir nedzirdīgi. Kā SPKC rīkosies? Jānim tiks zvanīts. Viņš, protams, nevarēs pacelt klausuli. Vai SPKC noskaidros, vai viņš ir nedzirdīgs, vai domās, ka vienkārši neceļ klausuli?

SPKC pārstāve Santa Pildava paskaidroja sekojošo: “Saņemot no laboratorijas informāciju par personu, kurai ir apstiprināta Covid-19 diagnoze, mums nav informācijas par to, ka persona ir nedzirdīga. No laboratorijas atsūtītājā failā mums ir personas vārds, uzvārds, personas kods, adrese un tālruņa numurs, ko persona ir norādījusi. Epidemiologs zvana uz norādīto numuru. Ja neviens neceļ, mēs nevaram zināt, ka

tas tiek darīts tādēļ, ka persona nedzird, mums nav šādas informācijas. Nedzirdīgam cilvēkam, norādot tālruņa numuru laboratorijā, būtu jānorāda tās personas tālruņa numurs, kuram viņš uzticas un ar ko epidemiologs var runāt. Šī brīža epidemioloģiskajā situācijā visa saziņa notiek telefoniski, neviens pacients netiek aptaujāts klātienē.

Var būt šāds risinājums, ka nedzirdīgais cilvēks, kurš ir saņēmis pozitīvu testa rezultātu un gaida zvanu no epidemiologa, zvana gadījumā var uzrakstīt SMS, ka ir nedzirdīgs un lūgt epidemiologu uzrakstīt savus jautājumus. Šobrīd neredzam citas iespējas, kā mēs varētu zināt, ka konkrētais pacients ir nedzir-

dīgs un nevar atbildēt uz tālruņa zvanu.”

Uz jautājumu, kā lai nedzirdīgais zina, ka ir zvanījis epidemiologs, vai SPKC ir kāds konkrēts tālrunis, S. Pildava atbildēja, ka diemžēl nav vienota tālruņa numura, jo zvana attiecīgā reģiona (pēc pacienta dzīvesvietas) epidemiologs un, šobrīd, ņemot vērā straujo saslimstības pieaugumu, mums ir piesaistīti palīgi, kas veic epidemioloģisko izmeklēšanu. Vienīgais ieteikums būtu sekot līdzi, vai zvana nezināms numurs nākamajā dienā vai pēc divām dienām pēc pozitīva rezultāta saņemšanas, pašiem rakstīt SMS uz šo numuru un jautāt, vai zvana epidemiologs no SPKC. ●

JAUTĀJUMI, KO UZDOS EPIDEMIOLOGS, JA BŪSI SASLIMIS AR COVID-19:

- Jūsu vārds, uzvārds?
- Jūsu personas kods?
- Kāds ir jūsu saslimšanas datums (kad parādījās simptomi)?
- Jūsu darba vietas vai mācību iestādes nosaukums un adrese? Kāds ir jūsu ieņemamais amats, kādus darba pienākumus veicat? Pēdējais datums – kad bijāt darba vietā/skolā?
- Jūsu faktiskā dzīvesvietas adrese?
- Jūsu ģimenes ārsta vārds, uzvārds, tālrunis, prakses vieta?
- Kāds bija izmeklējuma uz Covid-19 iemesls? (kontakts ar apstiprinātu Covid-19 saslimšanas gadījumu, aizdomas par saslimšanu, cits)
- Kur inficēšanās notikusi? (dzīves vieta, darba vieta, ārzemes, nav zināms, citur)
- Kādi ir jūsu Covid-19 slimības simptomi? (paaugstināta temperatūra, drudzis, sāpes kaklā, aizlikts deguns, iesnas, elpas trūkums, sāpes krūtīs, galvassāpes, muskuļu sāpes, locītavu sāpes, slikta dūša, caureja, nespēks, garšas/ožas traucējumi, citi)
- Vai jums ir hroniskas slimības? (piemēram, tuberkuloze, astma, sirds-asinsvadu slimības, diabēts, onkoloģiskas slimības, HIV, citi riska faktori – grūtniecība, smēķēšana, liekais svars)
- Kādus medikamentus jūs regulāri lietojat?
- Kāds ir jūsu vakcinācijas statuss? (vakcinācija pret gripu, pneimokoka infekciju)
- Vai jūs lietojat lietotni *Apturi Covid*?
- Kādas publiskas vietas esat apmeklējis 2 dienas pirms simptomu parādīšanās? (sabiedriskais transports, kino, teātris, sporta klubs, lielveikals, restorāns, kafējnīca, cits)
- Vai jūs esat bijis ceļojumā pēdējo 14 dienu laikā? (nosauciet valsti, pilsētu, precīzu ceļošanas datumu, pārvietošanās transportu – lidmašīna, vilciens, autobuss, privātais auto)
- Vai esat apmeklējis ārstniecības iestādi pēdējo 14 dienu laikā?
- Vai esat apmeklējis publiskas vietas (koncerts, izstāde, draugu ballīte u.c.) pēdējo 14 dienu laikā?
- Lūdzam sagatavot savu kontaktpersonu sarakstu (tuvāk par 2 m un ilgāk par 15 minūtēm), ar ko esat ticis 2 dienas pirms simptomu parādīšanās! ●

—Zigmārs Ungurs

NEPIECIEŠAMS LIETOT PAREIZU ZĪMJU VALODU

Turpinām mūžam aktuālo tēmu par zīmju valodu. Šoreiz uz sarunu aicināta LNS Goda biedre un bijusī LNS Zīmju valodas komisijas priekšsēdētāja Līga Bauere.

Lūdzu, pastāstiet, kā nonācāt pie zīmju valodas un tās mācīšanas!

Zīmju valoda mani ir interesējusi visu mūžu. Arī tagad joprojām vēroju videoziņu moderatoru darba stilu. Mani interesēja zīmju valoda kā nedzirdīgo cilvēku sazināšanās līdzeklis, kā arī tās izkopšana un tālākā attīstība.

Piedaloties aktivitātēs (sevišķi deklamācijā) kultūras centrā *Rītausma*, vienmēr pievērsu uzmanību diviem aspektiem - lai tiktu pielietota pareiza, izkopta zīmju valoda, un lai mērķauditorija saprastu teikto!

Tā es nokļuvu zīmju valodas komisijas darbā. Komisija zīmju valodas izkopšanā darīja daudz. Mēs izstrādājām jaunas zīmes unificējot (vienādojot – red.) tās, kuras nākušas no novadiem.

1992. gadā es sāku strādāt Rīgas nedzirdīgo skolā par zīmju valodas skolotāju. Mans uzdevums bija sagatavot skolotājus nedzirdīgo skolēnu apmācībai. Asistēju skolotājiem, mācīju skolēniem literatūru. Skolotāja lūdza mācīt tikai ar zīmēm, bet es biju pret to. Daudz mācīju vārdu neskaitāmās nianšes. Piemēram, kā atšķiras vārdi/zīmes “brauc”, “iebrauc”, “izbrauc”, “apbrauc”, “sabrauc”. Vārdam “sabrauc” ir divas atšķirīgas nozīmes – skolēniem jāizskaidro, ka var sabraukt viesi un var sabraukt cilvēku. Mācīju, ko nozīmē “uz”, “aiz”, “no”, “ap” un tamlīdzīgi vārdi.

Skolā biju skolotāja, bet skaitījos kā asistente. Daudz tajā esmu ieguldījusi, centos ar atbildību un mīlestību mācīt skolēnus. Man bija neizsakāms prieks, ka manā laikā skola atradās Aleksandra Čaka ielā 42. Atskatoties uz nostrādātajiem gadiem, teikšu tā - man darbs skolā patika!

Kā ritēja darbs LNS Zīmju valodas komisijā?

Biju 1993. gadā izveidotās Zīmju valodas izkopšanas komisijas priekšsēdētāja. Komisijā strādāja pieci cilvēki - bez manis vēl Georgs Poršs, Ansis Smons, Pāvils Pavlins, Inese Immure un Lilita Janševska.

Tikai caur valodu – gan zīmju, gan latviešu valodu mēs izprotam apkārtējo pasauli, mācāmies izprast citus. Mana pieredze, kuru uzkrāju Zīmju valodas komisijā, bija pieprasīta un nepiecie-

šama. Piemēram, ja vārdam pastāvēja vairākas zīmes, vajadzēja izvēlēties vienu. Komisijā katrs centās pierādīt savu viedokli, notika arī balsošanas. Vislielākās nesaskaņas man bija ar Ansi Smonu. Viņš mani ķircināja, kas man tiešām nepatika un es no komisijas aizgāju - devos pelnītā atpūtā pensijā.

Kā atšķiras zīmes agrāk un tagad?

Tagad zīmes atšķiras no tām, ko lietojām agrāk. Daudzas zīmes šķiet aizmirstas. Piemēram, tagad lietojam zīmes “diēna”, “mēnesis”, “nedēļa”. Agrāk ciparus parādīja lēni un skaidri, lai nepārstu arī no attāluma. Esmu novērojis, ka tagad tās parāda ļoti ātri, piemēram, “sešos vakarā” – cipars gandrīz pazūd, var pārprast. Zīmes agrāk bija labas, bet dzīve virzās tālāk – nāk jauni vārdi, jēdzieni utt.

Vai agrāk novados lietotā zīmju valoda vairāk atšķīrās?

Agrāk Latvijas novados lietotā zīmju valoda pilnīgi atšķīrās. Piemēram, Rīgā, Kurzemē (Ventspilī, Liepājā), Vidzemē

(Valmierā), Latgalē (Daugavpilī) runāja un zīmes rādīja citādi. Tagad zīmju valoda, šķiet, ir kļuvusi vienotāka. Bet senioriem ir saglabājušās zināšanas par vecajām zīmēm. Tās droši vien ar laiku izzudīs.

Tagad notiek strauja izaugsme, dzīvē ienāk jaunas tehnoloģijas, arī zīmju valoda iegūst jaunas zīmes.

Vēl vēlos pateikt visu cieņu mūsu moderatoriem! Man patīk sekot videoziņām un vērot moderatoru darbu. Sevišķi sirdī iekritis Māras un Lilitas (Loginas – red.) darba stils.

Līdz ar dzīves attīstību mainās arī ieradumi, ienāk svešvārdi. Nav patīkami, ja tiek lietots žargons un zīmes, kuras izmanto svešautieši, ja ir pilnīgi atbilstošas zīmes latviešu zīmju valodā. Nepiesārņosim valodu ar nepiemērotiem vārdiem un zīmēm! Gribu atgādināt Ata Kronvalda (latviešu publicists, valodnieks, pedagogs – red.) vārdus: “Kas savu tēvu valodu kopj un godā, tas tēvu godā; un, kas tos godā, tas pats godājams”. ●

Zīmju valodas izkopšanas komisijas
(no kreisās: A. Smons, G. Poršs, L. Bauere, L. Janševska un P. Pavlins)

—Inese Immure, Zigmārs Ungurs

TULKOŠANAS PIEREDZE ATTĀLINĀTĀ PASĀKUMĀ

Ārkārtas situācijā ir aizliegti publiski pasākumi, tāpēc lietderīgi izmantojam mājās pavadīto laiku, piedaloties pasākumos attālināti. Piemēram, sarunu festivāla *LAMPA* mājaslapā ar tulkojumu zīmju valodā var noskatīties paneldiskusiju *Kas mēs esam — sabiedrība, kas iekļauj vai iekļaujas?*, diskusiju *Kā veicināt, nevis iznīcināt bērna motivāciju sportot?*, slaveno *Politīķu cepienu 2020*, un vēl 7 citas diskusijas.

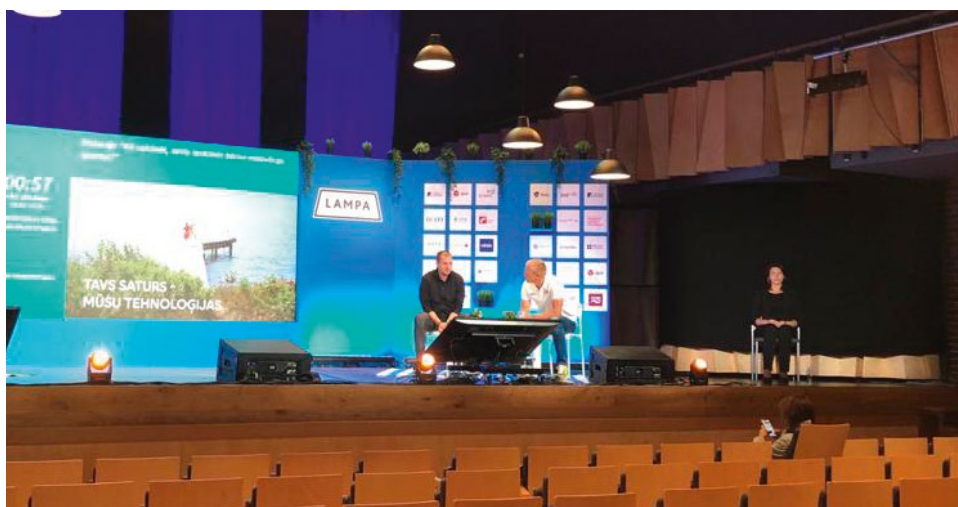
Ekrānā redzam, kā tulks “lodziņā” nodod mums informāciju zīmju valodā. Bet interesanti būtu uzzināt, kā notiek tulkošanas darbs šāda veida pasākumā. Izrādās, tas nemaz nav tik vienkārši! Par savu pieredzi, tulkojot diskusijas sarunu festivālā *LAMPA*, *Kopsolīm* pastāstīja zīmju valodas tulce Ieva Strode.

Sarunu festivālu *LAMPA* es tulkoju jau otro gadu. Šogad skatītāji festivāla diskusijām varēja sekot attālināti, skatoties interneta vietnē, bet tradicionāli festivāls norisinās Cēsīs. Lai gan izskatījās, ka tulkojam attālināti, tā nebija - ar Smiltenes tulku Aivu Šilinsku tulkojām līdzās diskusiju dalībniekiem uz tās pašas skatuves. Mums nebija austiņu un dzirdamība mūsu atrašanās vietā bija ļoti slikta, jo skaņa plūda prom no skatuves. Kad norisinājās dienas diskusijas, lūdzām darbiniekus nodrošināt ideālu dzirdamību. Tā vietā, lai izsniegtu austiņas, mūsu virzienā pagriezta skanda (skaļruni – red.). Dzirdamība bija labāka, ko ietekmēja arī tas, ka zālē nebija daudz cilvēku.

Diemžēl vakara kulminācijā, *Politīķu cepienā*, mums ierādīja vietas otrā skatuves malā, uz kuru netika pagriezta skanda. Cilvēki uzvedās skaļi, dzirdamība bija slikta. Mēs zālē esošo skatītāju smieklus, svilpienus un aplaudēšanu dzirdējām labāk kā diskusiju dalībniekus. Īpaši apgrūtināši runātājus bija saklausīt tad, kad tie novērsās no mikrofona. Dažus sliktas kvalitātes video bija gandrīz neiespējami saprast.

Šogad bija iespēja tulkot arī sieviešu stand-up (stāvizrādi – red.) Latvijas Nacionālajā bibliotēkā. Tā bija pilnīgi cita līmeņa tulkošana! Uz skatuves, tāpat kā Cēsīs, atrados tālāk no pārējiem, taču *Gaismas pili* man iedeva austiņas. Skaidri un nepārprotami varēja dzirdēt katru teikto vārdu, netraucēja arī zālē valdošais troksnis.

Fizika māca, ka skaņa izplatās viļņveidīgi - sākumā mazā leņķī, bet attālinoties tā izkliet. No skatuves skaņa izplatās ska-

tītājos līdz pat zāles tālākajam stūrim, tādējādi mēs, tulces, sēžot skatuves malā, nevaram skaidri sadzirdēt vārdus.

Jebkurā telpā tulka rīcībā ir jābūt austiņām, jo dzirdamība pasliktinās, ja tulks atrodas runātāja sānos. Dzirdamību un tulkošanas kvalitāti ietekmē arī skatītāji un citi vides faktori.

Sarunu festivāla producete Lelde Prūse *Kopsolīm* paskaidroja, kāpēc izveidojās tāda situācija.

Mēs, festivāla veidotāji, sadarbībā ar LNS tulkojumu zīmju valodā daļai festivāla pasākumu nodrošinājām jau otro gadu. Šis bija izaicinājumiem pilns gads, festivāla norisi veidojot kā hibrīdpasākumu - skatāmu apmeklētājiem gan tiešsaistē, gan klātienē. Tieši tāpēc vēlreiz vēlamies pateikt paldies visiem tulkiem, kas bija gatavi ar mums kopā spert šo soli un būt daļa no Sarunu festivāla šādos, neierastos apstākļos.

Žēl, ka mūsu kopējā sarunā pirms pasākuma ar LNS nebijām skaidri atrunājuši tulku vajadzības un nepieciešamības. Līdz ar to katras norises vietas tehniskais personāls centās ieklausīties

tulku ierosinājumos un vajadzībās un īstenot tās pēc iespējas labāk dotajos apstākļos. Gan mums, gan pasākumu organizatoriem kopumā zīmju valodas tulkojums ir vēl jauna pieredze, ko cenšamies integrēt pasākumu norisē, tāpēc tikai ar tulku un citu speciālistu atsauksmēm un ieteikumu palīdzību varam kopā virzīties uz tehniski gludu un ērtu pasākumu tulkošanas pieredzi visiem. Priešsimies, ja šādu informāciju turpmāk varēsim izrunāt un uzzināt pirms pasākuma norises.

Rosinām LNS un profesionāliem zīmju tulkiem izveidot vadlīnijas pasākumiem, kuriem tiek nodrošināts zīmju valodas tulkojums (gan klātienē pasākumiem, gan pasākumiem, kas tiek filmēti), lai palīdzētu orientēties pasākumu rīkotājiem tulku nepieciešamībās un kopā spētu nodrošināt gan tulkiem pieņemamus darba apstākļus, gan nodrošināt pasākumu apmeklētājiem iespējami labāko tulkojumu.

Noteikti plānojam turpināt zīmju valodas integrāciju Sarunu festivāla *LAMPA* pasākumos un priedsimies par sadarbību arī turpmāk! ●

IEVĒLĒTĀ ASV PREZIDENTA BAIDENA ZĪMI MEKLĒJOT

Novembris ir interesants un spraigs mēnesis. Tas ir laiks, kad visi steidz pabeigt zemes darbus, gatavojas valsts svētkiem un Ziemassvētkiem. Šogad šis mēnesis bijis īpaši karsts, jo visa pasaule sekoja līdz ASV prezidenta vēlēšanām un gribēja uzzināt, kurš valdīs Baltajā namā. Tagad ir skaidrs, ka no janvāra prezidents būs demokrāts Džo Baidens.

Interesanti vēlēšanas vērot bija arī no tulka skatupunkta, jo tie ir jauni vārdi, tātad – jaunas zīmes. Interneta vietnē atradu Sonjas Šarpas publicētu rakstu par Baidena kunga zīmes veidošanas norisi, tās apspriešanu publiskajā telpā un nespēju rast kopsaucēju par vienu zīmi.

Nedzirdīgie amerikāņi sarosījās, lai izvēlētos vienu kopīgu vārdu – zīmi, kas amerikāņu zīmju sarunvalodā aizstātu jaunievēlētā prezidenta uzvārda rādīšanu pa burtiem. Tomēr galvenā pretendente izskatoties pēc bandas zīmes, tāpēc daudzi amerikāņi sociālajos medijos to nosodīja. Savu viedokli puda arī amerikāņu zīmju valodas (ASL) nedzirdīgā influencere jeb ietekmētāja un *TikTok* zvaigzne Nākija Smita. Viņa izteica viedokli, ka dažādu rasu pārstāvji pilnībā nepiekrīt šīs zīmes izmantošanai, norādot, ka apzīmējuma lietošana liek viņiem justies nedroši.

Kopumā tiek apspriestas vairākas zīmes, bet tieši par šo zīmi ir visvairāk diskusiju. Tā ir veidota, atsaucoties uz topošajam prezidentam raksturīgo Ray-Ban saulesbrīļu nēsāšanu. Bet N. Smita un citi ASL lietotāji norāda, ka tā atgā-

dina burta “C” zīmi, kuru dažās Amerikas pilsētās lieto Kripsa (angliski Crips) bandas locekļi. Piebildīšu, ka šī banda ir izveidojusies jau sen, tālajā 1969. gadā. Banda darbojas Dienvidkalifornijā un tā ir lielākā ielu banda šajā apvidū ar aptuveni 30 – 35 tūkstošiem locekļu. Tā ir bīstama un vardarbīga banda, tāpēc ir saprotamas N. Smitas izteiktās bažas par plašāku šīs zīmes lietošanu. Tā var apdraudēt zīmju valodas lietotājus, kuri nav baltādaini. Viņa norāda, ka zīmes lietošana varētu būt apkaunojoša arī jaunievēlējai administrācijai. Instagram kontā rakstot atbildi uz komentāru, viņa piebilst, ka Baidena zīme neatbilst viņa tēlam. Baidens ir norādījis, ka atbalsta melnādainos amerikāņus, tāpēc šī sabiedrības daļa neliks viņam izskatīties mulķīgi.

Kā jau lielākajai daļai nedzirdīgo, arī amerikāņiem zīmju valodā iesaukas jau bērnībā piešķir draugi vai ģimenes locekļi. Bet sociālo mediju vidē sašīnājumu un iesauku došana dzirdīgām, ievērojamām personām vai arī nebijušu slimību apzīmēšana var novest līdz zināmām domstarpībām un strīdiem.

Arī Losandželosas un tās piepilsētas Komptonas nedzirdīgais aktīvis, ASL kluba dibinātājs Maikls Adžins saka, ka nedzirdīgo kopiena mēdz apvienoties, lai radītu jaunas zīmes laikā, kad mūsu sabiedrība piedzīvo pārmaiņas. Par piemēru var minēt koronavīrusu. Tas pats attiecas arī uz jauno prezidentu.

BIJUŠO ASV PREZIDENTU ZĪMES

Bija pārsteidzoši uzzināt, ka ASV prezidentu zīmju nosaukumi tiek radīti,

balstoties uz trīs galvenajiem pamatprincipiem: tie ir iniciāļi (vārda un uzvārda sākumburti), izskats vai reputācija. Ļoti labi zināmie Amerikas eksprezidenti Džons Fildžerals, Kenedijs un Frenklins Delano Rūzvelts ietilpst pirmajā kategorijā – zīmes veidotas no viņu vārdu pirmajiem burtiem. Arī Baraks Obama un Ābrahams Linkolns ir tikuši pie iesaukām, lai gan viņiem tiek pievienots plašāks žests: Obamam burtu “B” pavērš horizontālā līmenī un kustina tā, it kā plīvotu karogs. Savukārt Linkolnam burts “L” tiek virzīts no pieres uz augšu tā, it kā galvā būtu cilindra formas cepure. Savukārt slavenajai Donaldā Trampa zīmei nav nekāda sakara ar angļu valodas leksikas principiem. Viņa iesauka ļoti veikli un prasmīgi atsaucas uz viņa ikonisko frizūru – cipars “5”, ko tur pie pieres un vieglām roku kustībām kustina uz augšu un leju. Otrs variants atveido matu sakārtošanu ar roku – burtu “E” tur virs galvas, tuvāk pie pieres, un virza uz kreiso pusi, vienlaicīgi no “E” pārejot uz “5”.

M. Adžins skaidro, ka zīmi var uztvert divējādi – gan pozitīvā, gan negatīvā nozīmē. Var būt arī citas pazīmes, bet tās nebūs noteicošas. Šeit jāmin vēl divi slaveni bijušie prezidenti Bils Klintonš un Ričards Niksons, kuriem tautā ir slikta reputācija. Viņu iesaukas tika mainītas, pamatojoties uz izraisītajiem politiskajiem skandāliem. Kopš Voterģeitas skandāla Niksona apzīmējums tika apvienots kopā ar burtu “N” un ASL zīmi “melis”, tātad, horizontāli pie zoda turēta “N” forma, ko virza uz kreiso pusi. Paskaidrošu tiem, kas varbūt neko nav dzirdējuši par slaveno Voterģeitas skandālu

– prezidenta Niksona laikā viņa administrācija veica ļoti daudzas nelikumīgas darbības gan ar finansēm, slepeniem naudas fondiem un nodokļu auditiem, gan arī politisko spiegošanu, nelegālu ielaušanos, telefonsarunu noklausīšanos. Tāpēc amerikāņiem Niksons saistās ar meliem. Savukārt Klintons plašākā sabiedrības apspriešanā nonāca sakarā ar praktikanti. Šī afēra beidzās ar impīčmenta procesu 1998. gadā un Klintona atstādināšanu no amata. Viņa iesauka radusies no vārda “affair”, kas tulkojumā no angļu valodas nozīmē “dēka”. Iedomājieties latviešu zīmju valodā zīmi vārdam “paslēpt”, tikai šajā gadījumā kreisā roka ir burta “P” formā!

BAIDENA ZĪMES ALTERNATĪVAS

Atgriežoties pie Baidena, likās interesants fakts, ka 47 darba gadu laikā šī ir pirmā reize, kad viņš tiek pie savas iesaukas. Tas man liekas pārsteidzoši! Kā norāda M. Adžins, Baidenam nav īpaši izteiktas vizuālās īpašības, tāpēc arī viņa zīmes veidošana ir grūts uzdevums. Saulesbriļļu zīme ir izraisījusi plašas diskusijas, bet zīmju valodas lietotāji tomēr nav spējuši piemeklēt alternatīvu. Ir ieteikts veidot iesauku, balstoties uz viņa vārda iniciāļiem, bet daudzi amerikāņi norādījuši, ka tad tā būtu līdzīga Obamas zīmei. Vēl viena zīme, kura tomēr neguva atsaucību, bija balstīta uz viņa atglaus-

tiem matiem. Vēl daži ieteica zīmi, kas saistīta ar viņa greizo smīnu – M. Adžins liek cerības uz tiesi šo zīmi. Bet lai kādu iesauku nedzirdīgo kopiena izvēlētos, ievēlētajam prezidentam ir jābūt lepnam un pagodinātam, ka viņam tiek piešķirta sava zīme, jo šādā veidā viņš dod piensumu zīmju valodas vārdu krājumam.

Šie M. Adžina vārdi man, kā Smiltenes biedrības tulkam, lika aizdomāties, ka pie mums ir tāpat. Kad tiek ievēlēts jauns Latvijas prezidents vai Ministru prezidents, vai jebkurš cits sabiedrībā plaši pazīstams un nozīmīgs cilvēks, ir nepieciešams šai personai ievest savu zīmi, lai būtu pilnīgi skaidri un nepārprotami saprotams, par kuru personu ir runa. Ir apgrūtināši katru reizi pa burtam daktiļēt personas uzvārdu. Līdz ar to papildinās arī zīmju valodas krājums. Būtu interesanti zināt, kā tas notiek pie mums? Domājams, ka par pamatu ņemam vārda pirmos burtus vai fiziskās īpašības. Pēc tam vērojām, vai izvēlēta iesauka kļūst populāra sabiedrībā. Vislielākā ietekme zīmju lietošanai kopienā ir lielākajās pilsētās. Reģionos šīs zīmes pamazām pārņem.

SITUĀCIJA LATVIJĀ

Par piemēru minēšu pašreizējo prezidentu Egilu Levitu, kas ir izpelnījies trīs dažādas zīmes: pirmā ir burts “L”, kas ir

sākumburts viņa uzvārdam; otrā zīme saistīta ar viņa sprogainajiem matiem - ar izplestiem un mazliet saliektiem pirkstiem virs galvas ar abām plaukstām attēlo matu srogas; trešā zīme attēlo kuplo frizūru - abas plaukstas ar mazliet saliektiem pirkstiem tur virs galvas un velk uz leju līdz ausīm.

Ministru prezidents Arturs Krišjānis Kariņš tiek attēlots ar zīmi “karš”, jo vārds “kariņš” veido šī vārda pamazinājuma formu. Eksprezidentei Vairai Vīķei-Freibergai ir divas zīmes: pirmā – daktiļēt burtus “VVF” vai “VV”; otrā - abas rokas veido burtu “V”, rādītājpirksti krustojas viens ar otru, veidojot zīmi “Volkswagen”. Raimonds Vējonis – “vējš”. Kārlis Ulmanis – burts “T”, ko velk uz savu pusi tā, lai beigās rādītājpirksts ir saliekts (gribētos piebilst, ka viņam Smiltenes reģionā ir vēl viena zīme – “L” pie acs un deniņiem, ko virza atpakaļ un vienlaikus savieno rādītājpirkstu ar ikšķi).

Nobeigumā vēl par to, kādu zīmi Amerikas prezidentam Donaldam Trampam lietojam Latvijā. Attēlojam matu sasuku - plaukstu ar izplestiem un mazliet saliektiem pirkstiem pagriežam ar iekšpusi pret deniņiem un virzām pār pieri. Savukārt Džo Baidenu parādām tāpat kā amerikāņu zīmju valodas lietotāji.

Liela pateicība par konsultācijām šo zīmju precizēšanai Brigītai Lazdai un Ilonai Liniņai! ●

Teksts: Līga Pauniņa

Foto: LNS muzeja arhīvs

NOVEMBRIS LNS VĒSTURES LAPPUSĒS

- Iznāk nedzirdīgo laikraksta *Kurlmēmo Dzīve* pirmais numurs (04.11.1930)
- Notiek I Latvijas Kurlmēmo kongress (30.11.1930)
- Latvijas Nedzirdīgo biedrības dibināšanas sēde un statūtu pieņemšana (05.11.1945)
- Dibināta LNS Rēzeknes reģionālā biedrība (20.11.1949)
- Notiek pirmā Nedzirdīgo mākslinieciskās pašdarbības skate Mazajā Ģildē (23.11.1952)
- Izveidota mājaslapa www.zimjuvaloda.lv (2007)
- LNS esošo un bijušo darbinieku tikšanās pasākums *Pie atmiņu ugunsкура* (2011)
- Bijušais LNS prezidents Arnolds Pavlins saņem Latvijas Valsts aizsardzības fonda *Lāčplēsis* Goda zīmi bronžā (2013)

- *Rītausmas* amatiermākslas kolektīvi demonstrē grandiozu izrādi – veltījumu mūsu valsts simtgadei *Latvija likteņa vējos* (2018)
- Pirmoreiz Valsts svētkos Liepājā un Kuldīgā vietējās pašvaldības nodrošina tulkojumu zīmju valodā (2019) ●

SVEICAM DECEMBRA JUBILĀRUS!

*Gadi neiet, gadi trakā steigā skrien,
Un ne attapties ne saprast -
Tie jau tālu kāpās brien.
Lai gadi iet, lai gadi skrien,
Tos atpakaļ vairs neatsaukt.
Un katrs gads, kas ciemos nāk,
Lai prieku, laimi nes tev klāt.*

Rīgas biedrībā

4.12 LILIJA ILJINA

6.12 DZINTRA SPRINCE

13.12 INTA GROSA

13.12 OSKARS KĻAVIŅŠ

16.12 LĪGA BRUĢMANE

Daugavpils biedrībā

28.12 JANĪNA GRŽIBOVSKA

Rēzeknes biedrībā

8.12 MONIKA LANKOVSKA

12.12 STAŅISLAVS TELIŠEVSKIS

28.12 VALIJA VELTA VILDIŅA

Liepājas biedrībā

16.12 MILDA KOVALSKA

29.12 AINĀRS BRUŽIS

Ventspils biedrībā

6.12 JĀNIS ŠANTARS

11.12 AINA POIKĀNE

29.12 MARIJA ŠVARCE

PALDIES PAR LABAJIEM VĀRDIEM!

Līdz šim neesam par to rakstījuši, bet *Kopsoli* saņem arī lasītāju vēstules. Jā, nevis elektroniskās, bet īstās, uz papīra. Nedaudz, bet tomēr saņem, turklāt diezgan regulāri. Tās gan nav paredzētas publicēšanai, tās vienkārši ir sirsnīgas uzrunas un dažādi ieteikumi *Kopsoli* darbiniekiem.

Lasītāja Ludmila izsaka prieku: "Paldies par nedzirdīgo avīzīti!" Viņa grib lasīt *Kopsoli* paziņojumus par *Rītausmā* plānotajām ballītēm, un iesaka uz svētkiem uzaicināt Uldi Dumpi, kurš esot labs stāstītājs. Lai viņš iepazīst mūsu nedzirdīgo teātri!

Reizēm lasītājiem izdodas radīt pat jaunus vārdus, kā šajā uzrunā: "Ak, daiļavnieki, *Kopsoli*šī, mīļi un gaiši sveicināti!" Mums *Kopsoli* ir ļoti patīkami lasīt jūsu vēstules, paldies par tām!

Mēs aicinām rakstīt mums arī turpmāk, izsakot savas pārdomas, novēlējumus un ieteikumus.

Jūsu *Kopsoli*

SKATIES INTERNETĀ!

SARUNU FESTIVĀLA LAMPA DISKUSIJAS

Diskusijas par dažādām tēmām ar tulkojumu zīmju valodā:

- "Pirmais randiņš ar pirms 100 gadiem radītu mākslu. Diskusija par jēgu"
- Dubultintervija *Ekonomikas veselība* — pasaulē, Eiropā, Latvijā
- Politiku *CEPIENS*
- Stereotipu šovs
- Saruna *Pārgājiens kā antidepresants*
- Diskusija *Kā veicināt, nevis iznīcināt bērna motivāciju sportot?*
- Paneldiskusija *Kas mēs esam — sabiedrība, kas iekļauj vai iekļaujas?*

* Diskusijas atrodamas www.festivalslampa.lv sadaļā "Video arhīvs". Meklētājā zem lauciņa "Pasākuma valoda" atzīmējiet "Tulkojums zīmju valodā".

LATVIJAS TELEVĪZIJAS RAIDĪJUMI

LTV mājaslapā www.ltv.lv sadaļā "Nedzirdīgajiem" ar subtitriem pieejami daudz interesantu, izziņojošu un mūsdienīgu raidījumu.

Raidījums *Atslēgas*

Stāsta par Latvijas valsts vēstures nozīmīgākajiem jeb "atslēgas" notikumiem, personībām un pagriezieniem no 1918. gada līdz mūsdienām. Katra sērija ir 15 minūtes gara un apskata vienu notikumu. Atslēgu mērķis ir katru izvēlēto notikumu atklāt no neparasta skatupunkta, it kā "atslēdzot durvis" uz mazāk zināmiem un tāpēc īpaši intriģējošiem faktiem.

Raidījums *Adreses*

Adreses aizrauj skatītājus ar cilvēciski un vizuāli iespaidīgiem stāstiem par arhitektūru un dzīvesvidi mūsdienā Latvijā. Katrā raidījumā autors Mārtiņš Ķibilds dodas uz divām vietām jeb adresēm, līdzīgi ņemot kādu cilvēku bez profesionālas pieredzes arhitektūrā, toties ar urdošu vēlmi izziņāt, domāt līdzīgi un dalīties iespaidos ar skatītājiem.

Raidījums *Ielas garumā*

Ielas garumā apkopo sajūtas un interesantākās vietu pērles vēsturē un tagadnē.

Šie raidījumi skatāmi arī www.lsm.lv/ielas. Visi raidījumi, kas tapuši *Ielas garumā* piecpadsmit sezonās, tiek digitalizēti. Atrodot savu ielu, var spiest uz ielas līnijas vai nosaukumu ierakstīt meklētājā, parādīsies saite, kur var noskatīties raidījumu par interesējošo ielu!

LTV jaunums: Latvijā veidotais seriāls – komiskā ģimenes drāma *Pro-*

jekts: šķiršanās

Projekts: šķiršanās (10 sērijas) ir stāsts par latviešu vidusšķiras pāri, kuriem Covid-19 pandēmijas ierobežojumi likuši uz savām dzīvēm paraudzīties no jauna skatupunkta. Laura nolemj šķirties. Lai šķiršanās process būtu mazāk sāpīgs, tiek noalgots pāru attiecību konsultants.

Seriāls ar subtitriem skatāms LTV internetā sadaļā "Nedzirdīgajiem" pēc 4 - 5 dienām pēc filmu demonstrēšanas ēterā. 1. un 2. sērija ar subtitriem jau no 4. novembra.

Raidījums *Pārtikas revidents*

Pārtikas revidents ir analītisks raidījums (1 reizi nedēļā), kas pēta veikalus plauktos un tirgū pārdodamās pārtikas izcelsmi, saturu un cenu atšķirību. Kas patiesībā ir šī produkta sastāvs? Kas ir izplatītākie mīti par to un vai tie ir patiesi? Kur un kā šis pārtikas produkts tiek radīts? Vai cena vienmēr nozīmē kvalitāti?

Šobrīd arhīvā pieejami 7 raidījumi. ●

LĪDZJŪTĪBA

*Piekūst rokas, piekūst kājas,
Ilgu mūžu staigājot.
Klusi nolīkst sirmā galva,
Mūža miegā aizmiegot.*

Mūžībā aizgājusi mūsu biedre

ZINAĪDA ANDREJEVA

(16.02.1953 - 19.04.2020)

Izsakām visdziļāko līdzjūtību viņas tuviniekiem un draugiem.

LNS Rīgas reģionālā biedrība